

Sivistyksen suunta 2030

Kuntaliiton sivistyspoliittinen ohjelma

Sisältö

Sivistyksen suunta 2030. Kuntaliiton sivistyspoliittinen ohjelma	3
1 Kuntaliiton sivistyspoliittinen visio	4
2 Kunnat uuden edessä. Sivistyspalveluilla edistetään ja ylläpidetään hyvää sekä ratkotaan ja ehkäistään ongelmia	5
2.1 Ilmastonmuutos – palvelut ja eläminen kestäväällä tavalla	6
2.2 Moninainen osallisuus ja uudistuva päätöksenteko – jokainen vaikuttaa	8
2.3 Väestö ja alueellinen erilaistuminen – tehtävien ja vastuiden uusjako	10
2.4 Sivistyskunta mahdollistaa – yhteistyö, kumppanuudet ja verkostoituminen toimintatapana	12
2.5 Hyvinvointia jokaiselle – sivistys kantaa	14
2.6 Jatkuva oppiminen – osaamista ja luovuutta läpi elämän	16
2.7 Voimavaroja tulevaisuuteen – kuntien sivistyspalveluiden rahoitusta on lisättävä	18
3 Kuntaliitto palvelee, valvoo kuntien etua ja kehittää sivistyspalveluja	21
4 Sivistysasiat Kuntaliitossa	22

Sivistyksen suunta 2030

Kuntaliiton sivistyspoliittinen ohjelma

Sivistyksen suunta on Suomen Kuntaliiton sivistyspoliittinen ohjelma, jossa linjataan Suomen Kuntaliiton keskeisiä tavoitteita sivistyspolitiikassa vuoteen 2030. Ohjelma perustuu Kuntaliiton strategiaan 2017–2021 Onnistuva Suomi tehdään lähellä. Strategian painopisteiden, askeleen edellä, yhteistyötä yli rajojen ja uudistava kulttuuri, avulla on ohjelmassa tunnistettu tulevien vuosien muutostarpeita.

Suomen Kuntaliitto edustaa Suomen kaikkia kuntia ja kuntataustaisia organisaatioita. Tekstissä käytetään kuntasanaa ja se on yläkäsite sekä kunnalle, kaupungille että kuntataustaiselle organisaatiolle.

Suomen Kuntaliitto vaikuttaa toimillaan kansallisesti siihen, että kunnille ja kuntataustaisille organisaatioille luodaan mahdollisuuksia kehittää toimintaansa ja palvelujaan sekä löytämään itse parhaiten toimivat ratkaisut.

Kuntalaisten hyvinvointia ja kunnan elinvoimaa tukevat ja ylläpitävät sivistyspalvelut on edelleen mahdollista järjestää eri puolilla Suomea. Tavoitteen toteutumiseksi kunnat tarvitsevat riittävää toimivaltaa ja resursseja annettujen tehtävien hoitamiseksi ja oman paikallisyhteisönsä hyvinvoinnin edistämiseksi.

Kunnat vastaavat jatkossakin sivistyksen peruspalveluista. Kunnilla on kansallisesti ja alueellisesti keskeinen rooli sivistyspalveluiden järjestämisessä ja tuottamisessa osana kunkin kunnan kokonaisuutta.

Kuntakenttä ei ole yhtenäinen, mutta sillä on yhteinen tavoite paikallisdemokratian sekä sivistyksellisten peruspalvelujen turvaamisessa paikallistasolla. Kuntien strategioissa painottuu kuntien omaleimaisuus ja paikalliskulttuuri. Palvelujen järjestämisessä ja kehittämisessä ei sama ratkaisu päde kaikissa kunnissa, eivätkä samat asiat ole samalla tavoin haasteellisia kaikille kunnille.

Sivistyksellä on keskeinen merkitys ihmisen sekä yhteiskunnan tasapainoiselle ja kestäväälle kehitykselle, yhteiskuntarauhalle. Tulevaisuuden kunta on sivistyskunta. Varhaiskasvatus, koulutuspalvelut sekä kirjasto-, liikunta-, nuoriso- ja kulttuuripalvelut ovat sivistyskunnan ydintehtäviä. Aukkoilla on monipuolisesti tarjolla mahdollisuuksia hyödyntää elinikäisen oppimisen polkua. Sivistys antaa välineitä ja sisältöjä elämän eri vaiheissa.

Kuntien sivistyspalveluilla on sivistystehtävän lisäksi merkittävä rooli kuntalaisten hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämässä, eriarvoisuuden kaventajana ja mahdollisuuksien luojana. Sivistys- ja hyvinvointitehtävän toteuttaminen vaatii johtamisen ja päätöksenteon kehittämistä, jotta resurssit ohjataan mahdollisimman tehokkaasti oikeisiin asioihin.

Palvelujen järjestäminen ja tuottaminen erilaisissa kunnissa edellyttää entistä enemmän kokeiluja, verkostoitumista, koordinoitua, joustavuutta sekä teknologian hyödyntämistä.

Sähköinen viestintä, robotisaatio ja digitaalinen asiointi ja muut tekniset innovaatiot luovat mahdollisuuksia, mutta ne voivat luoda myös riittämättömyyden ja ulkopuolisuuden tunnetta. Sivistyspalveluilla on tärkeä rooli osallisuuden tuottamisessa ja osaamisen uusintamisessa.

Sivistyspalveluilla rakennetaan vahvaa perustaa hyvälle elämälle eri puolilla Suomea sekä tuetaan paikallista yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta.

Kuntaliiton hallitus on 19.9.2019 hyväksynyt politiikkaohjelman.

Sivistyspalveluilla tarkoitetaan ohjelmassa varhaiskasvatusta, esi- ja perusopetusta, lukiokoulutusta, ammatillista koulutusta, vapaata sivistystyötä, aikuiskoulutusta, taiteen perusopetusta, kuntien kulttuuritoimintaa ml. taide- ja kulttuurilaitokset, kirjastopalveluja sekä liikunta- ja nuorisopalveluja.

1 Kuntaliiton sivistyspoliittinen visio

Sivistyspalvelut luovat edellytyksiä, jotta jokainen ihminen voi elää aktiivista, luovaa ja merkityksellistä elämää. Kuntaliitto tukee ja kehittää toimillaan kuntia sivistyspalvelujen järjestämisessä.

Kuntia kuullaan kansallisessa päätöksenteossa ja sen valmistelussa sekä toiminnan arvioinnissa. Kuntaliitto vaikuttaa aktiivisesti kansalliseen päätöksentekoon ja osallistuu asioiden valmisteluun yhteistyössä kuntien ja kuntataustaisten yhteisöjen kanssa.

2 Kunnat uuden edessä

Sivistyspalveluilla edistetään ja ylläpidetään hyvää sekä ratkotaan ja ehkäistään ongelmia

Monet globaalit ilmiöt vaikuttavat ihmisten ja kuntien toimintamahdollisuuksiin paikallisesti. Sivistyspoliittisessa ohjelmassa nostetaan esille ilmiöitä, joissa sivistyspalveluilla ja niiden vaikutuksilla nähdään olevan erityisen suuri rooli ja merkitys. Nämä ilmiöt vaikuttavat kuntien ohella kuntalaisiin. Keskeistä on löytää ratkaisuja ja keinoja, joilla luodaan kunnille toimintamahdollisuuksia ja kestävää tulevaisuutta. Kuntien toimintamahdollisuuksia edistämällä tarjotaan kuntalaisille vaikutusmahdollisuuksia ja hyvinvointia sekä elämässä tarvittavaa osaamista ja sivistystä. Ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet koskevat kaikkia ikäryhmiä ja kaikkia sivistyspalveluja, ellei toisin erikseen mainita.

Kuntien sivistyspalveluihin keskeisesti vaikuttavia ilmiöitä ovat:

- Ilmastonmuutos – palvelut ja eläminen kestäväällä tavalla
- Moninainen osallisuus ja uudistuva päätöksenteko – jokainen vaikuttaa
- Väestö ja alueellinen erilaistuminen – tehtävien ja vastuiden uusjako
- Sivistyskunta mahdollistaa – yhteistyö, kumppanuudet ja verkostoituminen toimintatapana
- Hyvinvointia jokaiselle – sivistys kantaa
- Jatkuva oppiminen – osaamista ja luovuutta läpi elämän
- Voimavaroja tulevaisuuteen – kuntien sivistyspalveluiden rahoitusta on lisättävä

2.1 Ilmastonmuutos – palvelut ja eläminen kestäväällä tavalla

Ilmastonmuutos haastaa kuntia ennakoimaan toiminnan vaikutuksia kuntalaisten hyvinvointiin ja elinympäristöön pitkällä tähtäimellä. Kunnat ovat avainasemassa sosiaalisesti kestäväen kehityksen edistämässä hyvinvoinnin lisäämiseksi.

Sivistyspalveluilla tarjotaan ihmisille tietoa ja vaihtoehtoja tehdä elämässä kestäviä valintoja. Kestävillä arjen ratkaisuilla jokainen kuntalainen voi valita ja vaikuttaa ilmastomuutokseen paikallisesti ja globaalisti. Sivistystoimiala

on kasvatus- ja koulutuspalveluiden sekä hyvinvoinnin ja terveyden tuottajana merkittävä pedagoginen vaikuttaja ja mahdollistaja. Koulutussisällöt ja -tavoitteet perustuvat kestäväen elämäntavan periaatteille.

Kuntalaiset ovat kiinnostuneita tietämään, miten sivistys- ja hyvinvointipalveluja tuotetaan kestäväen kehityksen mukaisesti vähentäen mm. toimintojen hiilijalanjälkeä. Liikenteen, palveluverkon ja investointien energiatehokkaalla suunnittelulla, toteutuksella ja käytöllä voidaan vähentää päästöjä. Kuntien ja kaupunkien verkostoituminen luo edellytyksiä uudentyypiselle talouskasvulle, viennille sekä erityisesti digitaalisten tuotteiden kehittymiselle.

Kuntaliiton sivistyspoliittiset tavoitteet

Sivistyspalveluilla toteutetaan sivistyksellisiä perusoikeuksia ja lisätään yhdenvertaisuutta ja hyvinvointia.

Palvelujen tuottamista kehitetään ja edistetään monikanavaisesti ottaen huomioon palvelujen saavutettavuus ja kuntalaisten palvelutarpeiden monimuotoisuus sekä digitaalisaation mahdollisuudet.

Kuntia tuetaan kestävien ratkaisujen kehittämisessä ja käyttöönotossa esimerkiksi palveluverkkosuunnittelussa, rakentamisessa, kuntien välisessä yhteistyössä ja yhteistoiminnassa sekä henkilöstön osaamisen päivittämisessä. Myös hankinnoissa vahvistetaan osaamista sekä innovatiivisia ratkaisuja.

Sivistyspalveluissa tilojen käyttö ja toimintatavat palveluissa perustuvat kunnan kestävä kehityksen linjauksiin. Tiloja käytetään tehokkaasti monitoimitiloina yli toimialarajojen.

Kestävän elämäntavan tietojen ja taitojen oppiminen ovat keskeinen osa opetusta ja kasvatusta ja läpäisevästi läsnä kaikessa toiminnan järjestämisessä.

Kuntaliitto toimii

Kuntaliitto kehittää yhdessä kuntien kanssa ratkaisuja, joilla kunnat voivat edistää ja turvata sivistyksellisten perusoikeuksien toteutumista.

Kuntaliitto tukee kuntia löytämään paikalliset olosuhteet ja tarpeet huomioivia ratkaisuja, joilla sivistyspalveluja voidaan järjestää ja tuottaa kestäväällä tavalla.

Kuntaliitto edistää toiminnan järjestämisessä kuntien välistä yhteistyötä mukaan lukien digitaalisten toimintamallien ja palvelujen kehittäminen.

2.2 Moninainen osallisuus ja uudistuva päätöksenteko – jokainen vaikuttaa

Julkista valtaa käyttävät Suomessa valtio ja kunnat. Kunnalliseen päätöksentekoon vaikuttaa kunnan rooli alueellisena toimijana, omistajana, alustana, ylläpitäjänä ja koulutuksen järjestäjänä. Paikallinen toimintakulttuuri ja johtaminen määrittävät kunnan suhdetta muihin kuntiin, kuntalaisiin, koulutuksen järjestäjiin, yrityksiin ja yhteisöihin.

Kunnat voivat edistää aktiivisesti omilla toimillaan yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja tasa-arvoa. On tärkeää huomioida

saavutettavuus ja mahdollistaa eri osallisuuskanavien ja toimintamallien käyttö. Osallisuus monipuolistuu ja se edellyttää päätöksenteolta uudistumista ja avoimuutta.

Kuntalainen haluaa ja voi vaikuttaa eri tavoin. Eri kieli- ja kulttuuritaustaiset kuntalaiset kehittävät ja monipuolistavat suomalaista kulttuuria ja yhteiskuntaa. Kunta kokoaa yhteen yhteisöjä ja vertaisryhmiä vahvistaen asukkaiden sosiaalista osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Kuntalaisten kokemuksia hyödyntämällä saadaan parempia palveluja ja avoimempaa päätöksentekoa. Osallisuus rakentaa myös turvallisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä, kun ihmiset kokevat olevansa osa paikallisyhteisöä ja voivat vaikuttaa itseään koskeviin asioihin.

Kuntaliiton sivistyspoliittiset tavoitteet

Kuntalaisilla on yhdenvertainen mahdollisuus osallistua kunnan palvelujen ja toimintojen suunnitteluun ja vaikuttaa heitä koskevaan päätöksentekoon.

Osallistuvaan ja aktiiviseen vaikuttamiseen opitaan ja tarjotaan mahdollisuuksia jo lapsesta lähtien varhaiskasvatuksessa, koulussa, nuorisotyössä demokratiakasvatuksella. Näitä taitoja vahvistetaan toisen asteen koulutuksessa sekä jatkuvan oppimisen avulla läpi elämän.

Osallisuudessa ja päätöksenteossa hyödynnetään myös digitaalisia palveluja ja järjestelmiä, joita kehitetään sekä kuntien kesken että kuntien ja yritysten välisenä yhteistyönä.

Kunnissa tuetaan kansalaisyhteiskuntaa ja kolmatta sektoria ja hyödynnetään näissä olevaa osaamista ja mahdollisuuksia esimerkiksi kulttuuri- ja liikuntapalvelujen toteuttamisessa.

Kuntaliitto toimii

Kuntaliitto tukee kunnissa henkilöstöä, virkamiesjohtoa ja päättäjiä osallisuuden ja vaikuttamisen edistämässä.

Kuntaliitto tukee kuntia löytämään sopivia kumppanuuden muotoja ja edistämään vuoropuhelua kolmannen ja neljännen sektorin kanssa.

Kuntaliitto tukee kuntia muun muassa koulutuksin, jotta osallisuus ja vaikuttaminen ovat osa erityisesti lasten ja nuorten arkipäivää ja osa sivistyspalvelujen toteutusta.

2.3 Väestö ja alueellinen erilaistuminen – tehtävien ja vastuiden uusjako

Alueet ja kunnat erilaistuvat, eivätkä samat ratkaisut toimi kaikkialla. Väestöpohja on sosiaalisesti ja kulttuurisesti aiempaa moninaisempi. Syntyvyyden lasku, väestön vanheneminen ja sisäinen ja ulkoinen muuttoliike tarkoittavat sekä haasteita että mahdollisuuksia sivistyspalveluiden järjestämisessä.

Palvelujen saatavuuden varmistaminen on haaste niin harvaan asutuilla alueilla kuin voimakkaasti kasvavilla

kaupunkiseuduilla. Monikulttuurisuus ja kansainvälisyys ovat monessa kunnassa osa arkea ja erityisesti kaupunkikulttuuri muuttuu muuta maata nopeammin. Suomi on osa globaalia maailmaa ja kansainväliset työmarkkinat samoin kuin erilaiset kriisit vaikuttavat myös Suomeen.

Väestön ja alueiden erilaistumiskehitykseen tarvitaan kuntien välistä yhteistyötä esimerkiksi koulutuksen järjestämisessä, toisaalta kokeiluja ja raja-aidat ylittävää yhteistyötä esimerkiksi digitaalisten palvelujen kehittämiseksi ja etäopetuksen hyödyntämiseksi. Kunnan elinvoimainen tulevaisuus riippuu paljolti laadukkaista koulutus- ja työllistymismahdollisuuksista.

Kuntaliiton sivistyspoliittiset tavoitteet

Varhaiskasvatuksen, koulutus-, sekä kirjasto-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalveluiden saatavuus ja saavutettavuus turvataan maan eri osissa hyödyntäen myös etäopetuksen mahdollisuuksia.

Varhaiskasvatus, perusopetus ja toisen asteen koulutuspalvelut muodostavat jatkumon ja luovat perustan kuntalaisen osaamisen rakentamiselle. Lapset ja nuoret saavat korkeatasoista kasvatusta ja koulutusta koko maassa sekä tarvittavan valmiuden jatko-opintoihin.

Koulutuksen lainsäädäntö ja valtion rahoitusperusteet edistävät ja kannustavat eri koulutusmuotojen ja koulutusasteiden, kuntien ja koulutuksen järjestäjien ja muiden toimijoiden väliseen yhteistyöhön.

Kuntien koulutuspolitiikassa toteutetaan kuntien ja alueiden strategisia tavoitteita tukevaa omistajaohjausta.

Laadukas ja seudullisesti saavutettava lukiokoulutus vahvistaa paikallista elinvoimaa ja mahdollistaa siirtymän korkea-asteen koulutukseen.

Työmarkkinoilla tarvittavan ammatillisen osaamisen kehittämisellä kunnat vahvistavat elinvoimaansa ja parantavat kuntalaisten osallisuutta ja hyvinvointia.

Omaleimaisuutta, osaamista, kulttuuriperintöä ja luovuutta hyödynnetään laaja-alaisen yhteistyön kautta alueellisen elinvoimaisuuden kehittämisessä.

Digitaaliset palvelut ja näihin liittyvä yhteistyö mahdollistavat monia tapoja tuottaa koulutus- ja muita sivistyspalveluita sekä kehittää uusia innovaatioita.

Kuntaliitto toimii

Kuntaliitto vaikuttaa siihen, että sivistyspalvelujen saavutettavuus ja tehokas järjestäminen voidaan väljien reunaehtojen ja erilaisten toteuttamisvaihtoehtojen kuten etäopetuksen puitteissa toteuttaa jatkossakin koko maassa.

Kuntaliitto selvittää, millä keinoin voidaan edistää eri koulutusmuotojen ja koulutuksen järjestäjien välistä yhteistyötä ja kehittää joustavia yhteistyön muotoja koulutuksen saatavuuden varmistamiseksi.

Kuntaliitto tukee kuntia alueellisen yhteistyön esteiden poistamiseksi ja yhteistyömahdollisuuksien hyödyntämiseksi.

Kuntaliitto tukee ja edistää digitalisaation hyödyntämistä palvelujen järjestämisessä.

Kuntaliitto ylläpitää toimialakohtaisia verkostoja, joissa käydään vuoropuhelua kuntien kanssa kuntien erilaisista tarpeista ja mahdollisuuksista.

2.4 Sivistyskunta mahdollistaa – yhteistyö, kumppanuudet ja verkostoituminen toimintatapana

Kunta vastaa jatkossakin alueensa sivistyspalveluista. Tavoitteena on turvata palvelujen saatavuus ja saavutettavuus ottaen kaikki ikäryhmät huomioon. Sivistyspalveluilla annetaan sisältöjä elämään ja tuetaan ihmisten kasvua ja kehittymistä.

Kuntia johdetaan ammatillisesti ja poliittisesti hyvässä yhteistyössä. Alueellisessa yhteistyössä korostuu kun-

tien välisen yhteistyön merkitys. Lisäksi kunta vahvistaa palveluitaan ja hyödyntää muiden toimijoiden osaamista monialaisessa verkostoyhteistyössä.

Yhdistykset ja järjestöt tarjoavat ihmisille mahdollisuuksia tehdä vaikuttavaa, hyvinvointia edistävää toimintaa yhdessä. Vapaa toiminta ja erilaiset alustat tarjoavat uudenlaisia aktiivisuuden mahdollisuuksia. Kunta voi omilla ratkaisuillaan tukea kuntalaisten sekä yhteisöjen toimintaa ja ottaa heidät kumppaniksi palvelujen järjestämisessä ja kehittämisessä.

Kuntaliiton sivistyspoliittiset tavoitteet

Sivistyskunnan toimintaedellytyksiä vahvistetaan, jotta voidaan turvata esimerkiksi perusopetuksen laatu ja tasa-arvoiset lähtökohdat joustavasti.

Sivistyspalvelujen hyvää yhteistyötä kuntien, kuntataustaisten organisaatioiden sekä kolmannen sektorin kanssa kehitetään edelleen. Yksityiset toimijat täydentävät julkista palvelutarjontaa.

Kunnat ennakoivat, asettavat sivistyspalveluille strategisia tavoitteita sekä arvioivat tavoitteiden toteutumista säännöllisesti.

Sivistystoimen johtaminen edellyttää tiedolla johtamista, yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja sekä kokonaisuuksien ymmärtämistä.

Kunnissa vahvistuu toimialojen välinen yhteistyö ja kunnat hyödyntävät aktiivisesti alueellisen yhteistyön mahdollisuuksia.

Yhteisten keskustelu- ja valmistelufoorumien avulla kunnat kehittävät yhdessä järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa palveluitaan.

Kuntaliitto toimii

Kuntaliitto toimii sen puolesta, että sivistyskunnan toimintaedellytyksiä ja laatua parannetaan turvaamalla väljyys toiminnan järjestämisessä, riittävä osaamistaso sekä resurssit.

Kuntaliitto järjestää sivistyspalveluiden johtajuutta tukevaa koulutusta.

Kuntaliitto kannustaa ja tukee kuntia yhteistyöhön eri toimijoiden kanssa ja ylisektoraalisesti sivistyspalveluissa.

Kuntaliitto kehittää kuntien kanssa yhteistyössä sivistyspalvelujen vertailutietoja ja indikaattoreita ja tarjoaa välineitä esimerkiksi kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä vaikutusten arviointiin.

Kuntaliitto edistää yhteistyön, verkostoitumisen ja kumppanuuden muotoja, joissa hyödynnetään myös digitaalisia mahdollisuuksia.

Kuntaliitto vaikuttaa kansallisella tasolla sivistys-, sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen monialaisia yhteistyörakenteita koskevien linjausten valmisteluun.

2.5 Hyvinvointia jokaiselle – sivistys kantaa

Kuntalaisten hyvinvoinnille sivistyspalveluilla on suuri merkitys. Menestyvässä ja hyvinvoivassa sivistyskunnassa kuntalaiset ovat aktiivisia oman hyvinvointinsa rakentajia. Kuntalainen kokee olevansa tärkeä osa yhteisöä. Hänet otetaan mukaan toimintaan ja tarjotaan puitteet hyvän elämän rakentamiselle muiden ihmisten kanssa eri elämäntilanteissa.

Arjen palveluissa ihminen kohdataan, häntä autetaan ja vahvistetaan tekemään itsenäisesti itseään koskevia

ratkaisuja. Pulmat havaitaan varhaisessa vaiheessa ja tuodaan apua ennen ongelmien kärjistymistä. Hyvinvoinnin edistäminen onnistuneesti edellyttää, että kaikilla toimialoilla on ymmärrystä ihmisen tarpeista sekä eri toimialojen keskinäisen yhteistyön tärkeydestä.

Saavutettavia, hyvinvoinnille tärkeitä sivistyspalveluja kuten liikunta ja kulttuuri on tarjolla eri-ikäisille ja kuntalaiset löytävät ne helposti. Tavoitteellista ja toimivaa yhteistyötä yli hallintorajojen tehdään paikallisesti ja alueellisesti muiden toimijoiden kanssa.

Kuntaliiton sivistyspoliittiset tavoitteet

Kasvatus- ja koulutusjärjestelmän keskeisenä tehtävänä on yhteiskunnan tukemana edistää lasten ja nuorten hyvinvointia ja tukea perheitä näiden kasvatustehtävässä.

Varhaiskasvatuspalvelut koostuvat erilaisista toimintamuodoista mahdollistaen lasten osallistumisen varhaiskasvatukseen joustavasti huomioiden perheiden erilaiset elämäntilanteet.

Koulun roolia hyvinvoinnin edistämisessä vahvistetaan kehittämällä koulu yhteisön hyvinvointia tukevia toimintamalleja sekä koulupäivän yhteydessä toteutettavaa vapaa-ajantoimintaa.

Yksilöllistä ja yhteisöllistä opiskeluhoitoa kehitetään siten, että se tukee yhdenvertaisesti lapsia ja nuoria oppimisen polun eri vaiheissa tai eri oppilasryhmien erilaisia tarpeita. Kunta voi järjestää opiskeluhoitoon palvelut itse tai yhteistyössä muiden kuntien kanssa.

Vapaa-ajan toimintoja kehitetään eri ikäryhmien kiinnostuksen ja hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta. Kunnat luovat kuntalähtöisesti ja joustavasti mahdollisuuksia monimuotoisille vapaa-ajatoiminnoille. Kunnat päättävät itse palveluiden järjestämistavoista ja laajuudesta.

Nuorisotyön, liikunnan, taiteen ja kulttuurin mahdollisuuksia vahvistetaan terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä kuntien strategiatyössä ja eri sektorien suunnitelmissa. Näiden ohella lisätään kuntalaisten omaehtoisen toiminnan mahdollisuuksia.

Erityisesti lapsi- ja perhepalveluissa kehitetään vaikuttavia toimintamalleja ja monialaisia palveluketjuja sivistyspalveluiden ja kunnan muiden toimialojen sekä muiden toimijoiden välisillä yhdyspinnoilla huomioon ottaen myös digitaaliset sovellukset ja sisällöt.

Kuntaliitto toimii

Kuntaliitto kehittää yhdessä kuntien kanssa uudenlaisia toimintatapoja laadukkaiden sivistyspalveluiden järjestämiseksi.

Kuntaliitto edistää hoidon, kasvatuksen ja opetuksen (educare) yhtenäisyyttä kehitettäessä varhaiskasvatuspalveluita.

Kuntaliitto vaikuttaa siihen, että kunnilla säilyy opiskeluhoitoon liikkumavara tehdä paikallisesti sopivia ratkaisuja.

Kuntaliitto selvittää vapaa-ajantoiminnan edistämisen eri tapoja ja mahdollisuuksia.

Kuntaliitto on mukana kehittämässä sivistyspalveluiden valtakunnallisia tiedonkeruita ja hyvinvointia kuvaavia indikaattoreita. Tilastointi- ja tiedonkeruusa kerran kerättyjä tietoja tulee voida hyödyntää keskitetympin nykyistä paremmin.

Kuntaliitto tukee toimia, joilla poistetaan esteitä sähköisten palvelujen ja sisältöjen hyödyntämisessä kuntien yhteistyönä saavutettavuuden edistämiseksi.

Kuntaliitto välittää tietoa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintamalleista sekä sivistyspalveluiden hyvinvointivaikutuksista.

Kuntaliitto vaikuttaa siihen, että monialaisten palveluketjujen ja yhdyspintojen tiellä ei ole rakenteellisia esteitä.

2.6 Jatkuva oppiminen – osaamista ja luovuutta läpi elämän

Koulutus ja oppiminen mahdollistavat jokaiselle ihmisenä kasvun hyvään elämään ja yhteiskunnan jäsenyyteen. Opetussuunnitelmallinen jatkumo eri koulutusasteiden välillä ja eheä opintopolku lisäävät oppilaan ja opiskelijan hyvinvointia.

Koulutuksen saavutettavuus on keskeinen 2020-luvun haaste, samalla kun koulutusjärjestelmä on entistä enemmän osaamisperusteinen kokonaisuus. Kunnat toimivat osaamisen kehittämisen alustana huomioiden eri koulutusmuotojen palvelujen tuottajat.

Jatkuvan oppimisen polku alkaa varhaiskasvatuksesta jatkuen perusopetukseen, toiselle asteelle, korkeakouluihin sekä aikuisena kouluttautumiseen. Näiden ohella työelämä ja vapaa-aika tarjoavat mahdollisuuksia oppimiseen, taitojen ja osaamisen ylläpitämiseen ja lisäämiseen. Koulutusjärjestelmän tulee pystyä vastaamaan yksilön ja työelämän tarpeisiin tarjoamalla mahdollisuuksia kouluttautua joustavasti elämän eri vaiheissa. Jatkuva oppiminen tarjoaa mahdollisuuksia olla osa yhteiskuntaa taustasta riippumatta.

Yhteiskunnan ja yksilön kannalta on tärkeää, että ihmisten tietoja ja taitoja, osaamista voidaan tunnistaa ja hyödyntää monipuolisesti. Jokainen ihminen tarvitsee kiinnekohtia ja koulutuspalveluilla voidaan tarjota kiinnittymisen mahdollisuuksia niin lapsille kuin aikuisille kieli- ja kulttuuritaustasta riippumatta.

Kuntaliiton sivistyspoliittiset tavoitteet

Julkisesti rahoitettu ja maksuton koulutus- ja tutkintojärjestelmä luo perustan kansalaisten osaamisen kehittämiseksi.

Eri koulutusmuodot ja -asteet, tutkintojen perusteet ja opetussuunnitelmat muodostavat eheän kokonaisuuden, joka ei pidennä tarpeettomasti opiskeluaikoja. Koulutusjärjestelmää kehitetään osaamisperusteiseen suuntaan.

Koulutuksen järjestäjien yhteistyö varmistaa oppilaan ja opiskelijan eheän opintopolun läpi koulutusjärjestelmän.

Monipuolinen ja laadukas ohjaus vahvistaa oppilaan ja opiskelijan itsetuntemusta ja oppimisvalmiuksia sekä tarkoituksenmukaisia koulutusvalintoja. Perusopetuksen jälkeen on tarjolla myös muuta tukea ja ohjausta harjoitella elämässä tarvittavia taitoja ja valmiuksia.

Jokainen voi täydentää osaamistaan työmarkkinoilla nykyistä joustavammin.

Väestöllä on perustaidot, kuten monipuolinen lukutaito, hallussa. Oppilaitosten ohella hyödynnetään kirjaston ja kansalaisopistojen mahdollisuuksia osaamisen kehittämiseksi.

Tavoitteita oppimisen polun eri vaiheissa

Kaksivuotinen esiopetus lisää myös viisivuotiaiden osallistumista varhaiskasvatukseen. Mikäli kotihoidontukijärjestelmää uudistetaan, tulee ottaa huomioon kannustaminen työelämään ja lasten varhaiskasvatuksen palvelutarpeen lisääntyminen.

Tunnistetaan ja tunnustetaan avoin varhaiskasvatustoiminta osaksi varhaiskasvatukseen osallistumista. Kehite-

tään erityisesti 2–4-vuotiaiden varhaiskasvatuksen avointa toimintaa varhaiskasvatuksen osallistumismahdollisuuksien lisäämiseksi.

Perusopetusta uudistetaan. Prosessi vaatii laaja-alaista keskustelua ja yli hallituskausien meneviä kansallisia linjauksia koulutuksen tavoitteista, rakenteista ja sisällöistä.

Lukiokoulutuksen järjestäjät sopeuttavat palveluverkkoaan vastuullisesti ja hallitusti ikäluokkien kehityksen mukaan hyödyntäen samalla koulutuksen monimuotoisia järjestämistapoja.

Kunnat vastaavat yksin tai yhdessä toisten kuntien kanssa lasten ja nuorten koulutuksesta toisen asteen koulutuksen loppuun. Palvelun toteuttaja voi olla myös yksityinen toimija.

Vapaassa sivistystyössä vastataan paikallisiin ja alueellisiin koulutustarpeisiin sekä vahvistetaan monipuolisesti perustaitoja, osaamista ja harrastamista.

Kuntaliitto toimii

Kuntaliitto tukee koulutuksen saatavuutta paikallisten ja alueellisten sivistystarpeiden mukaisesti.

Kuntaliitto edistää sitä, että jokaiselle mahdollistetaan kannustava ja joustava oppimisen polku taloudellisesti tarkoituksenmukaisella tavalla.

Kuntaliitto vaikuttaa siihen, että rahoitus ja lainsäädäntö edistävät koulutusmuotojen välistä yhteistyötä.

Kuntaliitto vaikuttaa siihen, että koulutusta voi tarvittaessa koota eri koulutusalojen moduuleista ja eri koulutusmuotojen tarjontaa yhdistäen. Koulutuksessa otetaan huomioon henkilöillä jo olemassa oleva osaaminen ja se tunnustetaan opintojen etenemisessä.

Kuntaliitto tukee ja kannustaa kuntia pilotoimaan erilaisia toimintatapoja ja -malleja sekä uusia innovaatioita aikuisten koulutuspalveluissa, neuvonnassa ja ohjauksessa.

Kuntaliitto tukee toimia, joilla eri toimialojen kuten kirjastojen sekä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja vapaan sivistystyön välinen yhteistyö lisääntyy monipuolisen lukemisen ja lukutaidon edistämiseksi.

2.7 Voimavaroja tulevaisuuteen – kuntien sivistyspalveluiden rahoitusta on lisättävä

Riittävällä julkisella rahoituksella mahdollistetaan yhdenvertaiset palvelut koko maassa. Valtion tehtävänä on huolehtia kuntien ja koulutuksen järjestäjien tosiasiallisista edellytyksistä suoriutua niille säädetyistä tehtävistä ja velvoitteista. Riittävä valtionosuusrahoitus tukee kuntien mahdollisuutta vastata paikallisella ja alueellisella tasolla ihmisten erilaisiin palvelutarpeisiin.

Valtionosuusrahoituksen lisäksi valtio voi myöntää avustuksia erilaisten tavoitteiden toteuttamiseksi. Kohdenne-
tut avustukset ovat rajatusti käytettynä oiva kehittämisen ja pilotoinnin edistäjä. Valtio voi myös ohjata avustuksilla kuntia entistä enemmän. Harkinnanvaraisten, kohdennettujen avustusten rahoitus on lyhytaikaista, epävarmaa ja sirpaleista ja ne voivat pahimmillaan lisätä kuntien välisiä eroja. Määräaikainen rahoitus voi jopa estää pysyväs-
luonteisen toiminnan kehittämisen.

Kuntaliiton sivistyspoliittiset tavoitteet

Sivistyspalvelujen perusrahoitusta on lisättävä. Riittävä valtionosuusrahoitus turvaa sivistyspalvelut erilaisissa kunnissa ja kaupungeissa. Valtionosuusrahoitus on palautettava vähintään vuoden 2012 tasolle ja indeksikorotukset toteutettava täysimääräisesti, jotta rahoitus on riittävä kattamaan velvoitteista aiheutuvat kustannukset.

Säädösvalmistelussa kustannusvaikutukset arvioidaan nykyistä huolellisemmin ja realistisemmin. Uusiin ja laajeneviin tehtäviin on saatava täysimääräinen valtionosuus.

Rahoitusjärjestelmän on mahdollistettava laaja-alainen yhteistyö toiminnan uudistamiselle ja kehittämiselle.

Kokeilujen ja riittävän väljän lainsäädännön avulla voidaan kehittää yhteistyötä ja uudistaa palveluja.

Valtionavustuksia tulee koota suuremmiksi kokonaisuuksiksi ja kehittää niin, että ne mahdollistavat kuntien erilaisia tarpeita tukevan järjestämis- ja kehittämistoiminnan sekä tukevat muun muassa korjausrakentamista.

Valtionosuusuudistuksessa säilytetään yleiskatteellisuus rahoituksen kohdentamisessa.

Varhaiskasvatuspalveluiden osalta rahoitusjärjestelmää kehitetään niin, että voidaan huomioida muun muassa varhaiskasvatuspalveluiden velvoittava järjestäminen työn, opiskelun tai muiden syiden vuoksi muussa kuin kotikunnassa (vrt. perusopetuksen kotikuntakorvaus).

Varhaiskasvatuksessa kehitetään joustavia ratkaisuja, joilla varhaiskasvatuksen osallistumisastetta voidaan nostaa. Perheiden ohjausta ja neuvontaa laajennetaan jo neuvolasta alkaen.

Mahdollisen perhevapaaudistuksen yhteydessä on huomioitava vaikutukset varhaiskasvatuksen järjestämiseen ja kustannuksiin.

Valtionosuusrahoitusta on lisättävä laadukkaan kuntaperusteisen perusopetuksen ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Näin mahdollistetaan myös kohdennetut toimet syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tukemiseen paikallisesti.

Rahoitusjärjestelmän on tuettava sitä, että jokaisella nuorella on mahdollisuus suorittaa toisen asteen koulutus tai tutkinto taloudellisista tekijöistä riippumatta niin, ettei esimerkiksi matkoista ja majoituksesta synny kohtuuttomia kustannuksia.

Toisella asteella opintotukeen liitetyn oppimateriaalilisen vaikutukset on arvioitava ja järjestelmää on edelleen kehitettävä, jotta varallisuus ei ole este toisen asteen koulutuksen suorittamiselle.

Rahoitus on ohjattava koulutuksen ylläpitäjälle. Valtio ja kaikki kunnat osallistuvat lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen rahoittamiseen.

Kulttuurin ja taiteen valtionrahoitusta kehitetään ja lisätään pitkäjänteisesti. Rahoitus tukee pysyvää toimintaa sekä alueellista yhteistyötä ja tarjontaa. Kunnat päättävät itse kulttuuritoiminnan järjestämisen laajuudesta ja sen rahoittamisesta.

Taiteen, nuorisotyön ja liikunnan valtion budjettipohjaisen rahoituksen osuutta tulee kasvattaa veikkausvoittovarojen osuuden vähentyessä.

Kunnan sivistyspalveluilla tehtävän hyvinvointityön edellytyksistä on pidettävä huolta laajentamalla rahoitusta sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle.

Palvelujen digitalisointi, neuvonta sekä palvelujen tuottaminen monikanavaisesti otetaan huomioon valtionosuusrahoituksessa. Esimerkiksi kirjaston rooli digitaalisten palvelujen ja välineiden neuvojana laajentaa kirjaston perustehtävää.

Kuntaliitto toimii

Kuntaliitto vaikuttaa siihen, että rahoitusperiaatteesta pidetään kiinni.

Kuntaliitto vaikuttaa opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuusrahoitusuudistukseen.

Kuntaliitto vaikuttaa siihen, että asiakasmaksujen alentamiset ja maksuttomuuden kustannukset kompensoidaan kunnille.

Kuntaliitto vaikuttaa siihen, että taidelaitosten valtionrahoitus tukee pysyvää toimintaa ja alueellista yhteistyötä.

Kuntaliitto on aktiivisesti mukana kehittämässä kuntien hyvinvoinnin edistämisen kannusteita ja rahoitusmekanismeja.

Kuntaliitto vaikuttaa siihen, että perusrahoituksessa tunnustetaan nykyistä paremmin palvelujen monikanavaisuuden kuten digitaalisten palvelujen ja neuvonnan aiheuttamat kustannukset.

3 Kuntaliitto palvelee, valvoo kuntien etua ja kehittää sivistyspalveluja

Kuntaliiton visiona on Onnistuva Suomi tehdään lähellä. Liiton toiminta perustuu vahvaan kumppanuuteen ja verkostomaiseen yhteistyöhön. Kuntaliitto palvelee kuntia, valvoo näiden etuja sekä kehittää kuntien toimintaa yhdessä kuntien kanssa. Koulutukset, verkostot, seminaarit sekä projektit on tarkoitettu kunnille tukemaan näiden toimintaa. Lisätietoa toiminnastamme Kuntaliiton sivuilta: www.kuntaliitto.fi/sivistys.

Opetus- ja kulttuuriyksiköllä on pysyviä verkostoja:

- Ammatillisen koulutuksen Areena
- Nätverk för bildningsdirektörer
- Kansalaisopistoverkosto
- Kouluikkunan ohjaus- ja asiantuntijaryhmä
- Kulttuurijohtajien verkosto
- Lukiofoorumi
- Lukiokehittäjäverkosto
- Sivistystoimen toimialajohdon verkosto
- Varhaiskasvatusjohtajien verkosto

4 Sivistysasiat Kuntaliitossa

Sivistyspoliittisen ohjelman on laatinut Kuntaliiton opetus- ja kulttuuriyksikön henkilöstö. Asiantuntijat palvelevat kuntia, valvovat näiden etuja ja toimivat aktiivisesti verkostoissa ja kehittämissyöryhmissä.

Terhi Päivärinta, opetus- ja kulttuuriyksikön johtaja

Mari Ahonen-Walker, erityisasiantuntija, liikunta ja nuoriso

Minna Antila, lakimies, opetus- ja kulttuuritoimen lakiasiat

Maarit Kallio-Savela, erityisasiantuntija, ammatillinen koulutus

Jarkko Lahtinen, kehittämispäällikkö, varhaiskasvatus

Karin Lassenius, erityisasiantuntija, ruotsinkielinen koulutus 31.7.2019 asti

Minna Lindberg, erityisasiantuntija, ruotsinkielinen koulutus 1.8.2019 alkaen

Irmeli Myllymäki, projektipäällikkö, sivistyskunnan roolit ja tuki-projekti

Minna Puura, yksikön sihteeri, Opetus ja kulttuuri -uutiskirje

Hannele Salminen, kehittämispäällikkö, jatkuva oppiminen & aikuiskoulutus, ennakointi, korkeakoulupolitiikka

Johanna Selkee, erityisasiantuntija, kirjasto- ja kulttuuriasiat

Mari Sjöström, erityisasiantuntija, esi- ja perusopetus

Mikko Svartsjö, tutkija, Kouluikkuna ja yksikön tilastot

Päivi Väisänen-Haapanen, erityisasiantuntija, vapaa sivistystyö ja rahoitusasiat

Kyösti Värri, erityisasiantuntija, lukiokoulutus

.....

Suomen Kuntaliitto
Toinen linja 14, 00530 Helsinki
Puh. 09 7711
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi
www.kuntaliitto.fi
Helsinki 2019